

להתוודע

ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ס

קידושין דף עו

בענין 'ארבע מאות ילדים של דוד'

בקידושין דף ע"ו: רבי חנינא בן אנטיגנוס וכו': אמר רב יהודה אמר שמואל בחיילות של בית דוד. אמר רב יוסף מאי קרא, והתיחשם בצבא במלחמה. וטעמא מאי, אמר רב יהודה אמר רב כדי שתהא זכותן וזכות אבותם מסייעתן. והאיכא צלק העמוני, מאי לאו דאתי מעמון וכו'. ועוד אמר רב יהודה אמר רב, ארבע מאות ילדים היו לו לדוד, וכולם בני יפת תואר היו, וכולם מסתפרים קומי, ומגדלים בלורית היו, וכולם יושבים בקרוניות של זהב, והיו מהלכים בראשי גייסות, והן הן בעלי אגרופים של בית דוד. דאזלי לבעותי עלמא.

- א -

האיך הותר לאותן ארבע מאות ילדים להסתפר קומי ולגדל בלוריות

את האויבים. ומתבאר בדבריו שאותן ארבע מאות ילדים היה להם דין ישראל, והיינו שנולדו על ידי שנתעברו אחרי שנתגיירו, ועם כל זה היה להם היתר לגדל בלוריות, כי היה בזה משום הצלת ישראל. וכן כתב בבית יוסף יו"ד סי' קע"ח סעיף ב'.

אמנם במנחת חינוך מצוה רס"ב (אות ג') מביא דברי הכסף משנה שכתב דמה שילדיו של דוד היו מסתפרים קומי ומגדלים בלורית היו, ולא נאסר משום חוקות הגוים, היה מפני הצלת נפשות. אכן הוא מעצמו מיישב קושיא זו על פי דעת ר"ת (הנ"ל) דביאה ראשונה מותרת גם בעודה בגיורת, וכן הוא דעת הרמב"ם בפרק ח' מהלכות מלכים הלכה ב', וא"כ יש לומר שאותן ארבע מאות ילדים נתעברו מביאה ראשונה במלחמה והיו גוים, כי לפני גירות הולד הולך אחר דידה. [וזה כתירוצו הראשון של הרא"ש].

והוא מסתייע לזה, שהרי בגמ' מובא דבר זה להקשות על מה שאמר רבי חנינא בן אנטיגנוס דמי שהיה מוכתב באסטטריא של מלך דהיינו בחיילות של בית דוד אין בודקין אחריו, כי היו זהירין לייחסן מכל מום כדי שתהא זכותן וזכות אבותם מסייעתן, ועל זה הקשו ממה שהיו לו לדוד ארבע מאות ילדים וכולם בני יפת תואר היו, וכולם מסתפרים קומי, ומגדלים בלורית היו, והיו מהלכים בראשי גייסות, הרי שלקחו למלחמה גם אותן שלא היו מיוחסים, ומתרץ בגמ' שהם לא הלכו למלחמה אלא לבעותי עלמא. ואם נאמר שאותן ארבע מאות ילדים נתעברו מיפת תואר אחרי שנתגיירו אמר, הרי הם מיוחסים לכהונה וגם למלכות, וגם זכות אבותם מצד האבות מסייעתם. ומוכח מזה דאותן הילדים נולדו מאמם שנתעברו לפני גירות, והיו דינם כגוים, ולכן לא היו ראויין ללכת למלחמה, ולכן הלכו מסופרי קומי, כי היו דינם כגוים.

וכתב דלדעת רש"י שסובר שאסור לבא על יפת תואר לפני גירות אפילו ביאה אחת, מאחר שאמרו על אותן ילדים שלא היו ראויים למלחמה מפני שלא היו מיוחסים, על כרחך צריך לומר שנולדו על ידי ביאה באיסור.

והנה רש"י (ד"ה ילדים, בני) כתב דמה שאמרו בגמ' דארבע מאות ילדים היו לו לדוד וכולם בני יפת תואר היו, אין הכוונה שאותן ד' מאות היו ילדיו של דוד, אלא הכוונה היא שהיו בחורים של בני יפת תואר משאר בני ישראל, והם הלכו עם דוד בחיילותיו.

ולפי דברי המנחת חינוך שכתב דלדעת רש"י דיפת תואר אסורה גם ביאה ראשונה בשביה לפני שנתגיירה, על כרחך יתפרש שנולדו מביאת איסור, יש לומר שזה הביאו לרש"י לומר שלא היו בניו של דוד אלא של שאר ישראל שהיו נושאים יפת תואר, כי לפי שיטתו שעל כרחך נולדו

פלוגת ראשונים אם ביאה ראשונה מותרת ביפת תואר בשביה לפני הגירות / אותן ד' מאות ילדים היו דינם כגוים / אם היו דינם כישראל הותר להם לגדל בלוריות משום הצלת נפשות / אם היה דינם כישראל היו נחשבים גם כמיוחסים והיו ראויים למלחמה / אם היו ילדיו של דוד או של שאר בני ישראל

- תוס' הרא"ש, רש"י ור"ת, כס"מ, מנחת חינוך, יד רמ"ה, תוס' רי"ד -

א. בתוספות הרא"ש תמה על מה שאמרו שילדיו של דוד היו מסתפרים קומי, והיו מגדלים בלורית, והרי אסור ללכת בחוקות הגוים. והוא מיישב הקושיא בשני דרכים שונים.

דהנה דעת התוס' בשם ר"ת לעיל דף כ"ב. (ד"ה שלא) דיפת תואר מותר לבא עליה במלחמה ביאה אחת גם קודם שנתגיירה, כי על זה אמור שלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ורק ביאה שניה אסור לפני שנתגיירה, ולדבריו יש לומר שילדים אלו נולדו ממה שנתעברו בגיורת, וממילא היה להם לעולם דין עכו"ם, ואין לתמוה על שהלכו בחוקות הגוי.

אבל לדעת רש"י אין לומר כן, שהרי רש"י שם (ד"ה שלא) סובר דאינו רשאי לבא על יפת תואר כלל אלא לאחר כל המעשים הללו אחרי שנתגיירה, ועל כרחך שאותן ד' מאות ילדים היו ישראלים גמורים, ולדבריו תקשה האיך היו רשאים לגדל בלוריות.

וכתב בתוס' הרא"ש דלדעת רש"י צריך לומר דלכן היו רשאי לגדל בלוריות דכיון שהלכו למלחמה להפחיד את השונאים, לכן התירו להם. [וכן כתב רש"י בסנהדרין דף מ"ט. (ד"ה ומגדלי) שהלכו בבלוריות כמשפטי העובדי כוכבים כדי שייראו בעלי אימה ויפחדו מהם].

וכדרך זה כתב בכסף משנה בפרק י"א מהלכות עבודה זרה הלכה ג' על מה שכתב הרמב"ם שם דישאל שהיה קרוב למלכות וצריך לישב לפני מלכיהם והיה לו גנאי לפי שלא ידמה להן, הרי זה מותר ללבוש במלבושיהן, ולגלח כנגד פניו כדרך שהן עושין. וכתב הכסף משנה דהמקור לדברי הרמב"ם הוא מדברי הגמ' ב"ק דף פ"ג. שאמרו דאבטולס בר ראובן התירו לו לספר קומי מפני שקרוב למלכות היה, ומזה הוציא הרמב"ם דכל שכן שיש להתיר המלבושין.

ומקשה בכסף משנה דמאחר דיש איסור תורה בהליכת בחוקי הגוי ולוקין עליו, היאך היה כח ביד חכמים להתיר איסור תורה משום שהם קרובים המלכות. וכתב דזה משום שיש בזה משום הצלת ישראל, דכשישראלים עומדים לפני המלכים, הם מצילים את ישראל. והוא מסתייע לזה מאותן ת' ילדים שהיו לדוד שהיו מסתפרים קומי ומגדלים בלורית, אע"ג שאסור ללכת בחוקות הגוים, כי זה היה להצלת ישראל שהיו מבעתים

מאות ילדים היו של דוד, ונתעברו בביאה ראשונה שבא על אמותיהם במלחמה, אבל לא קיימם לו לנשים, שהרי מלך אסור לישא יותר משמונה עשרה נשים.

ועל דברי רש"י שכתב שלא היו בניו של דוד, כתב במהר"י בר רב (בסוגיין) דמה שפירש רש"י שלא היו בניו, זהו לפי שיטתו של רש"י (הנ"ל) שיפת תואר אסור לבעול אותה עד שיביאה לתוך ביתו ויקחנה לאשה, ואם כן אי אפשר שיהיו בניו, כיון שאין לו לקחת יותר מי"ח נשים. אבל לפי שיטת ר"ת שסובר דביאה במלחמה הותר גם לפני שיקחנה לו לאשה, אפשר לומר שהיו בניו.

- ב -

גדר איסור הליכה בחוקת הגוי

ש'התירו' את הלאו.

והנה בב"ח יו"ד סי' קע"ח מיישב הקושיא בדרך אחרת, והעלה דהלאו אמור דוקא כשרוצה להתדמות ולנהוג כמוהם, בדרך שנראה שמודה לדתם, אבל מי שאין דעתו להתדמות להן, אלא שצריך ללבוש כמלבושיהם ולדמות להם כדי שלא יהיה לו גנאי אם לא ידמה להן, דבר זה לא אסרה התורה, ולא על זה אמור הלאו.

ואולי נאמר דגם הכסף משנה נתכוין לסברא זו, שהתורה מסרה לחכמים לפרש מהותו של הלאו, והם פירשו שהלאו אמור דוקא כשרוצה להתדמות להם בדרך שנראה שמודה לדתם, אבל מי שאין דעתו להתדמות להן, אלא שצריך ללבוש כמלבושיהם כדי שלא יהיה לו גנאי אם לא ידמה להן, דבר זה לא אסרה התורה, ומזה נגרם להתיר לספר קומי וללבוש מלבושיהם למי שקרוב למלכות, כי הם גילו שהלאו אמור דוקא כשכוונתם להתדמות להם בדרך שמודה לדתם, ולא כשמתדמה להם כדי שלא יהא לו לגנאי.

מביאת איסור, ודאי לא נאמר על דוד שנכשל ח"ו ד' מאות פעמים בביאת איסור, ועל כרחק שהיו ילדים משאר ישראל.

והנה כבר כתב ביד רמ"ה בסנהדרין דף כ"א. כסברת המנחת חינוך דעל כרחק צריך לומר דאותן ד' מאות ילדים נולדו ממה שנתעברו אמן בביאה ראשונה בשעת שביה, דאין לומר שנתעברו אחרי שנתגיירו אמן, כי אם כן לא היו נקראים בני יפת תואר, כיון דגירות גמורה היא. א]

ובתוספות ר"ד לעיל דף כ"א: מוכיח מטעם אחר דעל כרחק נולדו מביאה ראשונה, כי הוא כתב בשם רבינו יצחק בן ר' אשר הלוי זצוק"ל שאותן ד'

התורה מסרה הלאו לחכמים / האיך התירו חכמים דבר האסור מן התורה / גדר האיסור אמור דוקא כשמתכוין להתדמות להם בדרך שמודה לדתם

- כסף משנה, קובץ שיעורים, ב"ח -

ב. בכסף משנה שם כתב בדרך נוסף לבאר מה שאמרו בב"ק (הנ"ל) דהתירו לספר קומי למי שהוא שקרוב למלכות, אע"ג דיש בזה איסור תורה, כי התורה לא פרטה שום דבר מהו אסור ומהו מותר, אלא אמור בסתם 'ובחוקתיהם לא תלכו' ומסרה תורה הדבר לחכמים, והם ראו שאין לגזור על הקרובים למלכות.

והנה בקובץ שיעורים בב"ק שם (אות צ"ח) מתקשה בדברי הכסף משנה, שהרי נהי שבעיקר המכוון של הלאו מסרה התורה לחכמים לפרש מהו בכלל הלאו, אכן אחרי שנתפרש שגידול בלוריות הוא בכלל הלאו, עדיין תקשה האיך התירו הלאו אצל הקרובים למלכות, הרי זה אינו בגדר 'פירוש' הלאו אלא

האיך יתכן שהיה לדוד ארבע מאות ילדים בני יפת תואר

- יד רמ"ה, ערוך לנר, מרגליות הים -

א] והנה ביד רמ"ה בסנהדרין שם כתב דמה שאמר רב יהודה דד' מאות ילדים היו לו לדוד, וכולם בני יפת תואר היו, על כרחק שזה היה על ידי ארבע מאות גדודים, שהרי על כרחק שנתעברו מביאה בשעת שביה ולא אחרי שנתגיירו, כי אם נתעברו מביאה אחרי שנתגיירו, אינם נקראים בני יפת תואר. ובשעת שביה הרי מותר רק ביאה אחת בלבד. זאת ועוד, הרי בשעת שביה מותר לבעול רק יפת תואר אחת ולא שתיים, כמו שנלמד לעיל דף כ"ב. מקרא ד'וחשקת בה' ולא בה ובחברתה, ואם כן לא יתכן שממלחמה אחת היו לו ארבע מאות ילדים בני יפת תואר, ועל כרחק שהיה על ידי ארבע מאות גדודים, או על ידי מאתיים גדודים ונולדו תאומים בכל ביאה.

אמנם בספר מרגליות הים בסנהדרין שם תמה בכל זה, שהרי הרמב"ם בפרק ח' מהלכות מלכים הלכה ג' מביא הלכה זו בסתם שלא יבעול שתיים, ואינו מחלק בין שתיים במלחמה אחת ובין שתיים בגדוד אחד, ומשמע דאפילו בשתי גדודים אסור לבעול במלחמה אחת שתי יפת תואר. וגם אין לומר שדוד יצא למלחמה ארבע מאות פעמים או מאתיים פעמים, שהרי במדרש רבא (ויקרא פרשה א', ד') אי' דדוד המלך ערך שמונה עשר מלחמות, וא"כ עדיין תקשה האיך יתכן שהיו לדוד ארבע מאות ילדים בני יפת תואר.

ובערוך לנר בסנהדרין שם תמה גם כן האיך אפשר שיהיו לו לדוד ארבע מאות ילדים בני יפת תואר, מי"ח נשים אשר לא היו כולם אשת יפת תואר. וכתב דלכן רש"י בסוגיין נשמר מזה, וכתב שאותן הילדים לא היו בני דוד, אלא בני יפת תואר של שאר אנשי ישראל. והוא מביא דברי התוס' ר"ד (הנ"ל) שמביא בשם אחד מגדולי הראשונים שהיו בני דוד, והיו מאותן יפת תואר שבא עליהן במלחמה ולא לקחם לנשים, והם לא היו בכלל י"ח נשים, והותרו לו, ע"כ. אמנם כאמור עדיין אין התמיה מתיישבת בזה, שהרי לא הותר במלחמה אלא ביאה אחת ביפת תואר אחת, ולא ערך דוד אלא שמונה עשר מלחמות.

והנה בספר מרגליות הים שם הרהיב בנפשו לומר שיש טעות הדפוס בדברי הגמרא, וכתב שכבר עמד על המחקר שבכתיבת מספרים שנתרבו הרבה טעויות,

כי לפעמים במקום 'חמשה' היה כתוב 'ה' והמעתיק טעה בין 'ה' ובין 'ח', ולא עוד אלא ששוב כתב המעתיק 'שמונה' במקום 'ח' עד שאי אפשר להבחין את הטעות. ובעניינו הוא מנמק בנימוק יפה מקור ושורש הטעות, כדלהלן.

דנהה בספר דברי הימים א' ג' כתוב, "ואלה היו בני דוד אשר נולד לו בחברון, הבכור, אמנון, לאחיונעם היזרעאלי. שני, דניאל, לאביגל הכרמלית. השלישי, לאבשלום בן מעכה בת תלמי מלך גשור. הרביעי, אדוניה בת חגית. החמישי, שפטיה, לאביטל. השישי, יתרעם, לעגלה אשתו. וכו'. ואלו נולדו לו בירושלים, שמעה ושובר ונתן ושלמה, ארבעה לבת שוע בת עמיאל. ויבחר ואלישמע ואליפלט ונוגה ונפג ופיפעי ואלישמע ואלידע ואליפט, תשעה".

ומדויק בסדר הכתובים שבתחילה נמנו 'ששה' בנים של דוד, שכל אחד נולד מאם אחרת, והכתוב מנאן שהם במספר 'ששה'. ושוב נמנו 'ארבע' בנים שנולדו בירושלים, כולן לבת שוע, ומנאן במספר 'ארבע'. ושוב נמנו עוד 'תשעה' בנים, ולא הוזכר כלל שם אמם, ונמנו בכתוב במספר 'תשעה'.

והוא מפרש דלכן מנה הכתוב 'ששה' ו'ארבע' ו'תשעה' כי כולם נתייחסו ביחוס שונה, ששה היו כל אחד לאם מיוחדת, וארבע היו מאם אחת, ואותן 'תשעה' הם היו בני יפת תואר, ולכן לא נתייחסו כלל על שם אמם.

ועל פי זה כתב דנשתרבו טעות גדול בדברי הגמ', כי הגירסא הנכונה היא שרב יהודה אמר רב אמר ש'תשעה' בני יפת תואר היו לדוד, ומקורו של רב יהודה הוא ממקרא האמור בדברי הימים שהכתוב מנה 'תשעה' בנים ללא שם אמם. אלא שבגמרות נשתרבו טעות על ידי שני מעתיקים, כי מעתיק אחד במקום לכתוב 'תשעה' כתב רק ראש התיבה 'ת' במקום 'תשעה'. ובא מעתיק השני, ולפי טעותו שראה שהיה כתוב 'ת', הבהיר ופירט בפירושו וכתב 'ארבע מאות' במקום 'ת'. אכן הכל נשתרבו בטעות, כי באמת היו לדוד רק 'תשעה' בני יפת תואר, כפי המשמעות בספר דברי הימים. וחשבון זה צודק יפה, כי אע"ג שבמלחמה מותר ליקח רק יפת תואר אחת, ורק לבעול ביאה אחת, אכן כאמור על פי המדרש הרי ייהל דוד שמונה עשר מלחמות, ושפיר היה לו מזה תשעה בני יפת תואר, עכ"ל.

[והנה אמנם שהוא דבר נאה ומתקבל, דבר כזה צריך להאמר ככובד ראש, כי זה אחריות לשבש גירסא בגמרא ובראשונים, כשאין לזה מקור מוקדם].